

JÄÄMISTÖ- SUUNNITTELU II LESKEN JA PERILLISEN JÄÄMISTÖSUUNNITTELU

Antti Kolehmainen – Timo Räbinä

ALMA TALENT ■ HELSINKI 2021

Tilaa Jäämistösuunnittelu II -kirja
Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja tekijät
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4077-9

ISBN 978-952-14-4078-6 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari
Taitto: Notepad Ay

Paino: BALTO print, Liettua 2021

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Esipuhe

Tämä teos on kaksiosaisen jäämistösuunnittelua käsittelevän teossarjan II osa. Teossarjan I osa, *Jäämistösuunnittelu I – perittävän jäämistösuunnittelu*, ilmestyi elokuussa 2020. Tuossa teoksessa käsitellään *perittävän* käytössä olevia jäämistösuunnittelun keinoja. Käsillä olevassa teossarjan II osassa, *Jäämistösuunnittelu II – lesken ja perillisten jäämistösuunnittelu*, käsitellään vastaavasti *lesken ja perillisten* jäämistösuunnittelun keinoja.

Jäämistösuunnittelu II jatkaa siitä, mihin Jäämistösuunnittelu I päättyi: kun perittävä on kuollut, eikä hän voi omilla tahdonilmaisullaan enää vaikuttaa jäämistöönsä, katse kiinnittyy niihin keinoihin, joita leskellä ja perittävän oikeudenomistajilla on käytössään. Teoksessa käsitellään siis niitä jäämistösuunnittelun keinoja, joilla leski ja perilliset voivat vaikuttaa siihen, mitä he tai heidän sukuhaaransa perittävän jäämistöstä saavat.

Teos ei ole perinteinen perhe- ja jäämistöoikeuden kommentaari, eikä varsinkaan verosuunnittelua käsittelevä kirja. Olemme pyrkineet vastaamaan yksityis- ja vero-oikeudellisesta näkökulmasta leskeä ja perillistä askarruttaviin kysymyksiin: Mitä keinoja minulla on käytettävissä, kun haluan vaikuttaa siihen, mitä minä tai sukuhaarani jäämistöstä saa? Mitä reunaehtoja sääntely asettaa toimilleni? Mitkä veronäkökohdat minun on hyvä erityisesti ottaa huomioon, kun toteutan tahtoani perinnön vastaanottamisessa, jäämistöomaisuuden hallinnassa ja käytössä sekä omaisuuden luovuttamisessa? Lähestymistavasta johtuu, että odotamme lukijan hallitsevan näihin oikeudenaloihin liittyvät perusasiat.

Teoksen kirjoitusvastuu jakautuu osaamisalueidemme mukaisesti. *Antti Kolehmainen* on kirjoittanut teoksen perhe- ja jäämistöoikeutta

ja *Timo Rabinä* verotusta koskevat osat. Olemme lukeneet ja kommentoineet toistemme tekstit, ja samalla pyrkineet varmistamaan asiasisällön yhteensopivuuden lukijaa parhaiten palvelevalla tavalla. Vuosien aikana käydyt varojen siirtoverotusta koskevat keskustelut Tampereen yliopiston vero-oikeuden professori *Pekka Nykäsen* sekä verotuksen oikaisulautakunnan puheenjohtajien *Janne Myllymäen* ja *Jukka Rautajuuren* ja useiden Verohallinnon asiantuntijoiden kanssa ovat rikastuttaneet tämän teoksen vero-oikeudellisia näkökulmia.

Alma Talentia kiitämme siitä, että se on ottanut tämän teoksen julkaistavakseen. Kustannustoimittaja *Inka Remonen-Niitepöldiä* kiitämme teoksen viimeistelyvaiheessa annetusta ammattitaitoisesta avusta ja joustavuudesta.

Kuopiossa ja Hyvinkäällä 9. päivänä huhtikuuta 2021

Antti Kolehmainen

Timo Rabinä

Sisällys

Esipuhe	V
Lyhenteet	XIII
1 Johdanto	1
1.1 Teoksen aihepiiri: lähtökohtia ja rajauksia	1
1.2 Tutkimustehtävä	4
1.3 Jäämistösuunnittelun keinoista ja epävarmuustekijöistä	5
1.4 Teoksen pääpiirteittäinen rakenne	7
2 Perukirja ja perunkirjoitus	11
3 Kuolinpesä ja sen hallinto	15
3.1 Kuolinpesän käsite yksityisoikeudessa	15
3.2 Osakashallinto	17
3.3 Pesänselvittäjän hallinto	21
3.4 Konkurssipesän hallinto	23
3.5 Kuolinpesän, lesken ja perillisen verovelvollisasema ja verotus	24
3.5.1 Kuolinpesän verovelvollisasema tulo- ja muussa verotuksessa	24
3.5.2 Kuolinpesän verotus kuolinvuonna ja kuolinvuoden jälkeen	33
3.5.3 Testamentin vaikutus kuolinpesän ja testamentinsaajan verovelvollisasemaan	53

3.5.4	Lesken hallintaoikeuden ja perintöoikeuden vaikutus kuolinpesän ja lesken verovelvollisasemaan	58
3.5.5	Jäämistöosituksen vaikutus kuolinpesän ja lesken verovelvollisasemaan	60
3.5.6	Perinnönjaon vaikutus kuolinpesän ja perillisen verovelvollisasemaan	62
3.5.7	Henkilön kuolemaan liittyviä tulo- ja vähennyseräkohtaisia erityiskysymyksiä	65
3.5.8	Yhteenvedo kuolinpesän, lesken ja perillisen verovelvollisemasta ja tuloverotuksesta	88
4	Jäämistöomaisuudesta määrääminen	91
4.1	Perinnöstä, testamentista ja henkivakuutuskorvauksesta luopuminen	91
4.1.1	Koko perinnöstä tai testamentista luopuminen	91
4.1.2	Osittainen perinnöstä tai testamentista luopuminen	102
4.1.3	Henkivakuutuskorvauksesta luopuminen	105
4.1.4	Luopuminen perintöverotuksessa	110
4.1.4.1	Yksityisoikeus perusteena ja verosuunnittelun lähtökohtia	110
4.1.4.2	Perinnöstä luopuminen	111
4.1.4.3	Testamentista luopuminen	119
4.1.4.4	Perintösaanto vai testamenttisaanto?	126
4.1.4.5	Henkivakuutuskorvauksesta luopuminen	131
4.1.4.6	Menettely perintöverotuksessa ja luopumisen peruuttaminen	132
4.2	Perintöosuuden luovutus	134
4.2.1	Perintöosuuden luovutus yksityisoikeudessa ..	134
4.2.2	Perintöosuuden luovutus verotuksessa	138
4.3	Esineosuuden luovutus	148
4.3.1	Esineosuuden luovutus yksityisoikeudessa ..	148
4.3.2	Esineosuuden luovutus verotuksessa	151

4.4	Jäämistöön kuuluvan omaisuuden luovutuksen veroseuraamukset.....	155
4.4.1	Johdanto.....	155
4.4.2	Omaisuuden luovutuksiin liittyviä yksityisoikeudellisia näkökohtia.....	157
4.4.3	Luovutusvoittoverotuksen pääperiaatteet	160
4.4.4	Perintönä saadun omaisuuden hankintameno	168
4.4.5	Omaisuuden arvostaminen perintöverotuksessa ja luovutusvoiton verosuunnittelu	180
4.4.6	Perintöverotuksessa vahvistetun omaisuuden arvon jälkikäteinen muuttaminen ja luovutusvoiton verotus	182
4.4.7	Perintönä saadun omaisuuden saantoajankohta ja omistusajan laskenta	186
4.4.8	Peräkkäiset kuolemantapaukset: saanto- peruste, omistusaika ja hankintameno	194
4.4.9	Oman asunnon luovutusvoitto kuolinpesän, perillisen ja lesken verotuksessa.....	202
4.4.10	Luovutustappiot kuolinpesän ja perillisen verotuksessa	232
5	Avustukset ja työhyvitys	237
5.1	Yleistä.....	237
5.2	Toimeentuloavustus ja selvityksenaikainen avustus	238
5.3	Konkurssivelallisen puolison ja lapsen avustus	240
5.4	Kasvatus- ja koulutusavustus.....	240
5.5	Lesken, avopuolison ja kihlakumppanin avustus	242
5.6	Avustus testamentin tai lahjan saajalta.....	246
5.7	Työhyvitys	248
5.8	Avustusten ja työhyvityksen verokohtelu	250
6	Jäämistöositus	257
6.1	Yleistä.....	257
6.2	Osituksen piiriin kuuluva omaisuus ja velat	259

6.3	Puolison hyväksi tehdyn työn korvaaminen osituksessa.....	264
6.4	Omaisuu den arvostaminen ja sitä koskevat vaatimukset osituksessa	268
6.5	Myyntikustannukset ja luovutusvoittovero omaisuuden arvostamisessa	280
6.6	Päältä päin erottaminen	294
6.7	Vastikevaateet	295
6.7.1	Yleistä avioliittolain vastikkeista ja niitä koskevasta sääntelystä	295
6.7.2	Ennakkoperintövastike	296
6.7.3	Avio-oikeuden alaisen omaisuuden yhteenlasketusta säästöstä annettavat vastikkeet	297
6.7.3.1	Hukkaamisvastike	297
6.7.3.2	Avio-oikeudesta vapaan omaisuuden hankkimisesta tai parantamisesta annettava vastike ...	302
6.7.3.3	Erytisvelan kattamiseen tai maksamiseen liittyvä vastike	303
6.7.4	Omasta omaisuudesta annettava vastike	304
6.7.5	Vastikkeiden arvon määrittämisen ajankohta	306
6.7.6	Vastikkeiden vaikutus perintöverotuksessa ja muussa verotuksessa	308
6.8	Vastikkeita täydentävät suojakeinot.....	312
6.8.1	Lahjansaajan palautus- ja täydennysvastuu	312
6.8.2	Muut vastikkeita täydentävät oikeussuojakeinot	316
6.8.3	Lahjansaajan palautusvelvollisuus ja muut ennallistamistoimet verotuksessa	320
6.9	Tasinkovaade ja tasinkoprivilegi vaade.....	328
6.9.1	Tasinko ja jäämistösuunnittelu	328
6.9.2	Tasinkoon liittyviä perintö- ja luovutusvoiton verotuksen erityiskysymyksiä	337
6.10	Lesken otto-oikeus.....	363
6.11	Sovitteluvaade.....	364

6.12	Jäämistöosituksessa saadun omaisuuden luovutuksen veroseuraamukset.....	368
6.12.1	Johdanto	368
6.12.2	Eräitä omaisuuden luovutuksiin liittyviä yksityisoikeudellisia näkökohtia	370
6.12.3	Jäämistöosituksessa lesken saaman omaisuuden hankintameno	371
6.12.4	Jäämistöosituksessa lesken saaman omaisuuden saantoajankohta ja omistusajan laskenta	380
6.12.5	Jäämistöositus ja oman asunnon luovutusvoitto	386
6.12.6	Omaisuuden siirto jäämistöosituksessa ja verosuunnittelun mahdollisuudet: ositussaanto vai perintösaanto?	390
6.12.7	Omaisuuden siirto jäämistöosituksessa: ositussaanto vai vastikkeellinen saanto?	403
6.12.8	Omaisuuden siirto jäämistöosituksessa: ositussaanto vai lahjasaanto?	422
7	Pesänjako sukuhaarojen välillä	427
7.1	Perusasioita pesänjaosta.....	427
7.2	Lesken perillisten oikeussuoja	431
7.3	Ensin kuolleen puolison toissijaisten perillisten oikeussuoja	437
7.3.1	Vastike.....	437
7.3.2	Lahjansaajan palautusvastuu	440
7.3.3	Lesken testamenttausrajoitus ja esinekohtaiset pesäosuudet.....	443
7.3.4	Lesken ottama henkivakuutus.....	443
7.4	Lesken eläessä toimitettava pesänjako.....	446
7.5	Perillistahojen sisäiset perinnönjaot pesänjaon jälkeen	447
7.6	Pesänjakoon liittyvät verokysymykset.....	447
7.6.1	Lesken perintösaanto ja pesänjako perintöverotuksessa.....	447
7.6.2	Lesken perintösaanto ja pesänjako juoksevan tulon ja luovutusvoiton verotuksessa.....	452

8 Perinnönjako	463
8.1 Ennakkoperintö perinnönjaossa	463
8.1.1 Ennakkoperinnön vähentäminen ensin kuolleen puolison jälkeisessä perinnönjaossa..	463
8.1.2 Ennakkoperinnön vähentäminen lesken jälkeisessä perinnönjaossa	466
8.1.3 Perilliset eivät ole vedonneet ensin kuolleen puolison jälkeen ennakkoperintöön	467
8.2 Lakiosavaade.....	468
8.3 Arvon määrittämistä koskevat kysymykset	477
8.4 Lesken asumisoikeus perinnönjaossa	481
8.5 Perinnönjakoon liittyviä verotuksen erityiskysymyksiä	482
8.5.1 Perinnönjaon huomioon ottaminen perintöverotuksessa.....	482
8.5.2 Perinnönjako rajat ylittävissä tilanteissa ja tuloverotus	491
8.5.3 Omaisuuden siirto perinnönjaossa: perintösaanto vai vastikkeellinen saanto?.....	493
8.5.4 Omaisuuden siirto perinnönjaossa: perintösaanto vai lahjasaanto?	500
9 Eräitä pesänselvittämisen, osituksen ja perinnönjaon prosessuaalisia kysymyksiä	503
9.1 Julkinen haaste.....	503
9.2 Ositus, perinnönjako ja toimituksen sisäinen preklusio	504
9.3 Osituksen ja perinnönjaon moite	505
10 Kokoavia näkökohtia	511
10.1 Jäämistösuunnittelun yksityisoikeudelliset mahdollisuudet	511
10.2 Verosuunnittelun mahdollisuudet ja riskit sekä ennakkoratkaisumenettely	517
Lähdeluettelo	535
Oikeustapaushakemisto	547
Asiahakemisto	551